

O JEZIKU GORANOVE KAJKAVSKE ZBIRKE »OGNJI I ROŽE«*

JOSIP LISAC

UDK 808.61/.62-02:886.2-1

Podrobnijih analiza Goranova jezika dosad nije bilo, a u ovome radu autor jezične značajke zbirke *Ognji i rože* prikazuje obradom osnovnih glasovnih, akcenatskih, morfoloških, tvorbenih, sintaktičkih i leksičkih osobina. Jezik te knjige uspoređen je s Goranovom ranom kajkavskom lirikom, a usmjerena je pažnja i na razlike između lukovdolskoga govora i jezika analizirane knjige.

U nastojanju da ostvari što sugestivniji umjetnički izraz, pjesnik nije u potpunosti ostvario svoje teoretske principe o dijalektalnoj poeziji, pa su u *Ognjima i rožama* prisutna i odstupanja od lukovdolskoga idioma.

Goran je, baveći se intezivno književnošću još od gimnazijskog doba, veoma mnogo pažnje poklanjao jeziku. Tu brigu za jezični izričaj, veliku ali i primjerenu naravi pjesnikova talenta, lako uočavamo u njegovoj beletristici, a vidljiva je i iz njegovih zapažanja o jezičnim pitanjima, koja je, primjerice, iznio u eseju »Put Novaka Simića«.¹ Pripremao se autor *Jame* za svoj književni rad temeljito, pa možemo spomenuti da je neobično rado čitao rječnike našeg jezika. Međutim, interes za leksičko blago nije bio interes lingvиста već stvaratelja koji strastveno teži da se izrazi adekvatno, umjetnički snažno. Da te opsjednutosti jezikom u Gorana nije bilo, njegov opus ne bi bio samo drugačiji nego bi bio i znatno manje vrijedan.

Ipak, podrobnijih analiza Goranova jezika dosad nije bilo. Vrijedna osvjetljenja i toga pitanja donose neke veće studije, na primjer Pavletićeva knjiga *Goran njim samim*,² zatim monografija istog

---

* O ovoj temi u znatno skraćenu obliku referirao sam na IX kongresu jugoslavenskih slavista, Bled, od 17. do 21. listopada 1979.

¹ *Hrvatska revija*, 1939, br. 11. V. ulomak iz toga eseja u knjizi *Ognjevi i ruže*, Zagreb, Nakladni zavod MH, 1975, str. 216. Cijeli esej pretiskan je u Goranovoj knjizi *Izabrana djela*, Zagreb, Nakladno poduzeće »Glas rada«, 1951, str. 316—338.

² Vlatko Pavletić, *Goran njim samim*, Beograd, Savremena škola, 1963. V. osobito poglavlje »Neobični svirač na običnu instrumentu«, str. 113—123. Treba spomenuti i članke Ive Ladike »Kultura jezika u književnom djelu Gorana Kovačića«, *Jezik*, II/1953—1954, br. 1, str. 4—9, i »Jezik i rječnik 'Jame' Gorana Kovačića«, *Jezik*, IX/1962—1963, br. 2, 3, str. 40—45,

autora *Obuzdani gnjev*³ i djelo Zdenka Lešića *Polja svijetla i tamna*.⁴ Ne bismo nikako mogli reći da je jezik Gorana Kovačića nepoznat, no treba naglasiti da je književnom djelu i životu te legendarne ličnosti posvećena znatna pažnja, a potrebno je pomnije proučiti upravo jezik, posebice jezik njegove dijalektalne poezije.

U ovom prilogu nastojat ću u osnovnim crtama prikazati jezične osobine Goranove kajkavske zbirke *Ognji i rože*.⁵ Jezik te knjige u nekim ću elementima usporediti s Goranovom ranom kajkavskom lirikom, objavljenom prvi put 1930. i 1931. godine,⁶ a zgodimice ću usmjeriti pažnju i na razlike između lukovdolskoga govora i jezika Goranovih *ognjeva i ruža*, jer je to pitanje značajno. Naime, iako nismo dovoljno predradnji, treba istraživati i uspoređivati i jezik i izraz i motive dviju faza Goranove dijalektalne poezije, da bismo dobili jasniju sliku o razlikama i vezama na tim područjima i da bismo potpunije odredili mjesto pjesnikovo unutar fenomena hrvatske dijalektalne poezije.⁷ U dosadašnjoj literaturi naglašava se da je Goran o svome zavičaju u dijalektalnoj poeziji pisao autentičnim zavičajnim jezikom u većoj mjeri nego bilo koji drugi hrvatski pjesnik, ali i to pitanje treba temeljitije istražiti.

***

Ivan Goran Kovačić svoje je književno djelo napisao trima hrvatskim idiomima: književnim (standardnim) jezikom i dvama dijalektalnim izrazima (prva i druga faza). Pišući standardnom novošto-

78—81. U 135. knjizi edicije »Pet stoljeća hrvatske književnosti« (Zora — Matica hrvatska, 1975), što sadrži izbor iz Goranovih djela, nalazi se vrlo koristan »Rječnik« koji je sastavio Bratoljub Klaić. Više je puta objavljen i sažeti »Rječnik« uz knjigu *Ognji i rože*. Korisno može biti i zagledanje u neke antologije dijalektalne poezije (npr. *Antologija novije kajkavske lirike*, ur. Mladen Kuzmanović, *Kaj*, VIII/1975, br. 3—5).

³ Zagreb, Nakladni zavod MH, 1978. Tu knjigu prikazao sam u prilogu »Monografija o Goranovu djelu«, *Republika*, XXXVI/1980, br. 3, str. 273—278.

⁴ Sarajevo, Svjetlost, 1971.

⁵ Zagreb, Nakladni zavod Hrvatske, 1945. Primjere navodim prema tomu izdanju.

⁶ Ivan Goran Kovačić, *Prvi koraci*, Zagreb, Nakladni zavod Hrvatske, 1949. Rana dijalektalna lirika Gorana Kovačića nikolotiko nema kvalitete njegove zrele kajkavske poezije: u njoj mladi literat još nije dosegao izraza koji bismo mogli nazvati osobnim. I početničku kajkavsku poeziju Goranovu potrebno je svestrano analizirati, pa bih ovom prilikom spomenuo da će kritičko izdanje Kovačićevih djela, koje priprema Dragutin Tadijanović, biti korisno između ostaloga i zbog toga jer je u knjigu *Prvi koraci* uvršteno samo sedam pjesnikovih ranih kajkavskih pjesama.

⁷ Fenomen naše dijalektalne književnosti obrađuje Dalibor Brozović u radu »O modernoj hrvatskoj dijalektalnoj poeziji«, u: *Antologija novije kajkavske lirike*, Zagreb, Lykos, 1958, str. 9—22. I mnogi drugi autori raspravljali su o toj temi, od Vladimira Nazora i Antuna Barca do Marina Franičevića i Zvane Crnje.

kavštinom naš je pjesnik, poglavito potkraj života, ponekad pretjerivao stvarajući nove riječi, preuzimajući ih (uz eventualne modifikacije) iz rodnoga Gorskoga kotara i iz rječnikâ.⁸

Knjigom *Ognji i rože* izrazio je Goran, istaknuvši i socijalne teme, snažnu ljubav prema rodnom kraju i ljudima Gorskoga kotara, u njoj je sabrao pjesme u kojima je virtuozno propjevao idiomom koji (uvjetno) možemo zvati lukovdolskim. Prije pojave Gorana Kovačića nijednog barem donekle vrijednog književnog teksta, osim tekstova usmene književnosti, nije bilo na bilo kojem dijalektalnom goranskom idiomu, pa je i utoliko ta knjiga bila i ostala otkriće.⁹ Pjesme iz zbirke *Ognji i rože* prihvaćene su kao izvor za Akademijin *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, između ostaloga i »zbog izuzetnoga značenja u novijoj hrvatskoj kulturno-političkoj povijesti i književnosti samoga pjesnika Gorana, koji je (...) i među piscima izvora KRj stvarno i simbolički poslužio kao kamen međaš«¹⁰. Ta je knjiga nedovršena, ali se u velikoj mjeri odlikuje cjelovitošću, s jedne strane, i raznovrsnošću, s druge, a priređena je za tisak 1942. godine, dakle neposredno prije Goranova odlaska u partizane. Velika pak poema *Jama* niti izdaleka nije samo specifičnom životnom zbiljom izazvano književno djelo, bez većih veza s prethodnim autorovim pjesničkim djelom. Ona je sinteza u kojoj se ogleda iskustvo predanoga pjesničkog rada toga *poetae fabera* i okrutna stvarnost koju je Goran početkom drugog svjetskog sukoba svjetova imao prilike gledati i u njoj humanistički i revolucionarno sudjelovati.¹¹

Često je varirana misao da je »takozvana hrvatska dijalektalna poezija, osim Krležine, zasnovana (...) na neposrednoj identifikaciji živog zavičajnog elementa i pjesničkom oblikovanju njegovih stvarnih stanja, njegovih slika, pojava i problema«¹². Također je često

⁸ Zanimljiv je stav Zlatka Vincea, iznesen u knjizi *Putovima hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb, Sveučilišna naklada Liber, 1978, str. 458—459, da je Goran vjerojatno jedan od nasljedovatelja Kurelčeva književnog izraza.

⁹ Nakon drugog svjetskog rata i u Gorskom kotaru javljaju se dijalektalni pjesnici, a nesumnjivim talentom ističe se Zlatko Pochobradsky, autor koji se, kada piše dijalektalnu poeziju, u osnovi (kao i Goran) služi jednim perifernim goranskim idiomom, gerovskim.

¹⁰ Božidar Finka, »O rječniku hrvatskoga kajkavskog književnog jezika«, *Rasprave Instituta za jezik JAZU*, knj. II, Zagreb, 1973, str. 200.

¹¹ Posljednjih nekoliko rečenica napisao sam znajući da osvjetljavanje bilo kojega bitnoga, vrijednoga dijela opusa nekog pisca ujedno puno doprinosi boljem poznavanju i cjelne djela i ostalih njegovih dijelova. V. o tome u: Vlatko Pavletić, *Obuzdani gnjev*, str. 8; Zdenko Lešić, »Poema 'Jama' prema ranijem Goranovom književnom djelu«, *Croatica*, VII/1976, sv. 7—8, str. 212; Zdenko Lešić, *Polja svijetla i tamna*, str. 246. Gorana kao *poetu fabera* obrađuje Pavletić u monografiji *Obuzdani gnjev*.

¹² Zvane Črnja, »Hrvatsko pjesništvo novoga izraza«, *Forum*, XVI/1977, br. 12, str. 961. Isto u: Zvane Črnja, *Pogled iz provincije*, Pula, Čakavski sabor, 1978, str. 46.

spominjano da je analizirana zbirka — značajna knjiga naše dijalektalne poezije, pisana »lukovdolskim govorom kajkavskog narječja Gorskoga Kotara« (I. G. Kovačić). Kovačić — izuzetno marljivi, strasni izučavatelj jezika — nakon nekoliko godina prestao je pisati poeziju koju slobodno možemo nazvati domjanićevskom, iako je utjecaj i drugih poznatih dijalektalnih pjesnika nazočan. Pjesme uvrštene u zbirku *Ognji i rože* svjedoče o drugačijem, izmijenjenome teoretskom stavu Goranovu prema pitanjima dijalektalne poezije. Puno puta citirane Goranove misli napisane u povodu Pavićeve zbirke *Popevke* još ćemo jednom navesti: »Zato je svaka knjiga dijalektalne poezije to bolja — uzevši naravno u prvom redu njenu umjetničku kvalitetu — odnosno, ona je to zanimljivija, svježija, korisnija i opravdanija, koliko je pisana u što čistijem dijalektu svoga kraja, sa svima njegovim akcentualnim, leksičkim i sintaktičkim osobinama, dajući narodni život što punije, što vjernije. (...) U toj knjizi je dobra svaka ona pjesma, u kojoj nalazimo čist dijalektal Međimurja, bez ikakvih štokavskih i domjanićevskih, zagrebačkih i gospodskih upadica.«¹³ Vidimo iz citiranoga da autor govori ponajprije o estetskoj vrijednosti Pavićevih pjesama. On sâm u nastojanju da se što cjelovitije, bolje izrazi, riječ podređuje »umjetničkoj svrsi i svome osobnom izrazu«.¹⁴ Roden »na vrtložini svih dijalekata«, Goran je jezično bogatstvo zavičaja apsorbirao, osjećao je kajkavsku riječ, a kako je posjedovao sluh za jezične nijanse i proučavao jezična pitanja te pitanja kompozicije pjesama, negova je lirika vrlo dotjerana, doručena. Kad čitamo Goranova djela, imamo dojam »pobjede arhitekture na organikom«^{14a} (Lukács), ali su te značajke u *Ognjima i rožama* ipak manje prisutne nego u ostalom dijelu opusa. Dakle, nov teoretski pogled na fenomen dijalektalne poezije uvjetovao je da se Goran, zaljubljenik u rodni kraj, stvarajući knjigu *Ognji i rože*, okrenuo i približio lukovdolskomu idiomu.¹⁵

Vlatko Pavletić u knjizi *Goran njim samim*¹⁶ piše: »U vezi s prikupljanjem građe za stručnu radnju o lukovdolskom narječju i uopće Goranovim interesom za starije riječi i neiskvarene oblike sa-

¹³ *Eseji i ocjene*, Zagreb, Nakladni zavod Hrvatske, 1946, str. 130—131.

¹⁴ Dalibor Brozović, »Bilješke o Ljubićevu jeziku, naglasku i rječniku«, u: Pere Ljubčić, *Izabrani stihovi*, Split, Matica hrvatska, 1957, str. 65.

^{14a} O pobjedi arhitekture nad organikom u Danteovu djelu piše G. Lukács. V. V. Pavletić, *Obuzdani gnjev*, str. 189.

¹⁵ Napominjem da je Goran čjenio Domjanića, ali je bio protiv oponašanja bilo kojega dijalektalnog pjesnika i protiv pojava utjecaja književnog jezika na dijalektalno pjesništvo. Jezik dijalektalne poezije Domjanićeve obradio je Antun Šojat (»Jezik Domjanićevih kajkavskih pjesama«, *Kaj*, I/1968, br. 12, str. 104—113).

¹⁶ *Ibid.*, str. 98. Iz te knjige, sa 98. strane, preuzimam i ovu bilješku o Goranu: »Stare kajkavske riječi preuzimao je najviše od Sinke Krizmanić, starice koja je doživjela 106. godinu.«

čuvana je ova anegdota: kad nikako nije mogao iz starijih seljanki izvući ono što ga je zanimalo, odlučio je da lukavštinom razbije njihovu zatvorenost. Naprosto je nešto izmislio kako da ih međusobno posvadi, a zatim brzo zapisao u bilježnici sve dobre riječi i izraze koje su u afektu seljanke spontano pronalazile u svome sjećanju, ne cenzurirajući racionalno ni oblik ni bukvalno (makar i vulgarno) značenje.« Dodajmo tomu da Goran lukovdolsku jezičnu starinu u mnogome istražuje misleći na pisanje kajkavskih pjesama. Vidimo, dakle, da se Goran nije zadovoljavao svojim poznavanjem lukovdolskoga govora, nego je znanje nastojao produbiti kako bi imao mogućnost odabiranja i kako bi mogao postići što uspjeliji izričaj. Znači, dok u tekstovima na hrvatskome književnom jeziku nerijetko izmišlja nove riječi i sl., on u dijalektalnoj poeziji to ne čini, već iskorištava postojeće riječi; međutim, ne isključivo lukovdolske.¹⁷

***

Jezične osobine zbirke *Ognji i rože* prikazat ću obradom osnovnih glasovnih, akcenatskih, morfoloških, tvorbenih, sintaktičkih i leksičkih osobina.

Goran u analiziranoj zbirci rabi pet vokala — *e, a, o, u, i, i šwa*. U lukovdolskom govoru vokali *e* i *o* imaju alofone varijante *ɛ* i *ɔ*, koje se ostvaruju pod dugim akcentima (´, ˘), dok se *šwa* (bilježen *s'*) realizira u kratkim slogovima, bilo pod akcentom ili izvan njega.¹⁸ Zatvorenost izgovora dugog *e* i *o* Goran ne označava niti je komentira u popratnim bilješkama.

Kao kontinuantne praslavenskih poluglasova *ъ* i *ѡ* Goran piše i *šwa* (apostrof) i *a*: *svet'c* (22), *vg'sla* (23), *Ven'c* (25), *tan'c* (73), *Trgov'c* (95), *rek'l* (27), *dani* (15), *maše* (81), *lahke* (36), *kàde* (46)¹⁹. U

¹⁷ To je pitanje komplicirano, jer bismo lukovdolsku jezičnu situaciju opravdano mogli nazvati bastardnom. Više o tome — poslije.

¹⁸ Osobine lukovdolskoga govora navodim prema neobjavljenoj magistarskoj radnji Vide Barac-Grum, *Karakteristične osobine lukovdolskoga govora*, s. a. Konzultirao sam također »Izvještaj o istraživanju govora Lukovdola u Gorskom kotaru« Vide Barac i Božidara Finke (*Ljetopis JAZU*, knj. 69, Zagreb, 1963, str. 346—348), »Ispitivanje govora u Gorskom kotaru« istih autora (*Ljetopis JAZU*, knj. 70, Zagreb, 1965, str. 385—389) te rad Božidara Finke »Gorskokotarska kajkavština u našem dijalekatskom mozaiku« (*Kajkavski zbornik, Dani kajkavske riječi*, izdanje Narodnog sveučilišta »Ivan Goran Kovačić« u Zlataru, Zagreb, 1974, str. 29—43). Koristio sam i vlastite bilješke (informatori Antonija Dean i Josip Dean).

¹⁹ Bilo bi vrlo interesantno usput navoditi sve osnovne osobine kajkavske skupine dijalekata, ali se time ovom prilikom uglavnom neću baviti. Ipak napominjem da su stari poluglasovi (tj. starohrvatskosrpski *šwa*) u kajkavskom zamijenjeni većinom sa zatvorenim *e*. (Brojevi iza primjera odnose se na citirana izdanja knjiga *Ognji i rože* i *Prvi koraci*. Pretežno navodim tek po nekoliko primjera za razmatrane pojave, bez obzira na to koliko bih ih u iscrpnoj obradbi mogao navesti.)

ranim kajkavskim pjesmama Goran piše *e* i *a*: *venec* (83), *maglen* (84), *malin* (88). Poluglas u prijedlogu-prijeglasu *vъ* daje *u* ili *nestaje*: *vu* (22), *v* (21).

Refleks nalaza *φ* jest *i* u osnovama i u nastavačnim morfemima *o*: *gólób* (53), *kotu* (24), *potu* (34), *boš* (56), *Toga* (22), *nājempót* (46), *potovđli* (67), *pogačó* (95), *robáčo* (98), *sozo* (25). Mladi Ivan Kovačić piše *najemput* (84), *buđu* (87).

Kontinuant nazala *ę* glas je *e*: *mšec* (62), *žétvo* (80), *svet'c* (22), *mevka* (113).

Umjesto *jata* nalazimo *e* i vrlo rijetko *i*: *belo* (22), *čovek* (74), *dete* (22), *Presekl* (97), *Zapopěval* (96), *besi* (113), *sená* (95), *breg* (15), *zveri* (15), *brestóv* (106),²⁰ *živel* (79), *dole* (65), *smeje* (25), *tiral* (80), *Tiráli* (67), *mšec* (62, 79, 98). U primjerima *gnjezdo* (43), *gnjezđu* (52) imamo prijelaz skupine *gn* u *gń*, ali moguć je i utjecaj *jata*.

Samoglasno *ł* može biti *o* i *u*: *soze* (22), *sóz* (22), *sozo* (25), *žoti* (15), *soncu* (33), *sonce* (33), *dožni* (97), *mučiš* (53), *puna* (26), *pun* (63), *vuki* (98), *puk* (98), *žoč* (114). U Lukovdolu *ł* daje *u*: *pūn*, *sūza*, *mūčat*, *vūk*, *řábuka*, *vūna*.

Samoglasno *ř* realizira se kao *r*: *Petr* (81), *fratr* (66), *črn* (46), *črv* (46), *grdo* (21), *hrptu* (37). Spomenimo ovdje i oblik *cerkva* (65), *cerkvo* (66), a u knjizi *Prvi koraci* nalazimo primjer *cirkva* (92).

Navedimo i koji primjer kontinuanata praslavenskih suglasničkih skupova *t', d', st', sk', zd', i zg'*: *sveče* (25), *noči* (21), *meje* (80), *tuje* (22), *ognjišće* (99), *zapuščena* (65), *D'žd* 33; *d* pod utjecajem standarda). Novije jotovanje u Goranovim je pjesmama dosljednije nego u lukovdolskom govoru, gdje izostaje prvenstveno iza labijala; primjeri iz knjige *Ognji i rože*: *Veselje* (65), *groblja* (24), *divlje* (15), *drvljâ* (106), *grođa* (54).

Prefiks *raz-* ostaje neizmijenjen, dakle ne prelazi u *rez-*: *razletèli* (54), *Razgànjál* (65), *razvesèli* (67), *razletèni* (87), *razvesèlil* (95), *Rastopí* (63).

Kako smo već mogli vidjeti, ispred vokala *u* dolazi protetsko *v*: *Vuzduž* (33), *vuz* (33), *vu* (37), *vusté* (53), *vusta* (81). Protetsko *j* ne javlja se u toj zbirci.

Pojave ispadanja glasova dosta su česte. Goranova zbirka sadrži primjere kontrakcije (Da to vetr *ní?* — 45, *Ní nikòga v opčine se bal*

²⁰ Taj primjer donosim iz pjesme »Drvlje«, koja je zapravo, kao i pjesma »Sreća«, prijevod. Autori su tih pjesama Walter de la Mare («Trees») i Arthur Rimbaud («Bonheur»). Te su pjesme u stanovitu smislu pouzdanije za ispitivanje Goranova jezika nego pjesme ciklusa »Četiri meštra« u kojima se znaju, pogotovo na leksičkom planu, pojaviti odjeci dijalektalne poezije »meštara« Matoša, Galovića, Domjanića i Krleže. Ipak, služim se i primjerima iz toga ciklusa.

— 80) i gubljenja vokala (*vidli* - 21, *tam* - 46, *sim* - 46, *Kam* - 45, *Dalek* - 113, *Najslaj* - 106). Apokopa nije zahvatila leksem *tako* (22, 36). Evo jednog stiha, koji predstavlja zanimljiv primjer:

Dalek je, dalek proš' l prek mora (23).

Ni žitelji Lukovdola ne razlikuju glasove č i ć niti ih razlikuje Goran u drugoj fazi pjesničkog razvoja, već piše uvijek č: *čelo* (22), *črne* (44), *čez* (52), *več* (80), *kovâčki* (80), *okreče* (37). Kovačić je u početku imao i ć: *lišće* (83), *šepćeju* (85), *vruće* (85).

Potpuno očekivano, *l* na kraju riječi i sloga ostaje nepromijenjeno: *bil* (80), *cel* (52), *Gledal* (53), *pòjel* (93).

U slučajevima kada se *l* izvan nastavaka nađe ispred *u*, ono se palatalizira: *ljukom* (95), *sljuša* (34), *pljug* (15), *Pljušči* (34), ali *stolu* (96). Iznimno u primjeru *Lukovce* (93) do palatalizacije nije došlo. Etnik u lukovdolskom idiomu glasi *Ljūkojčan*.

Lj umjesto *l* čitamo u potvrdama *dòklje* (< *dokvlě* = *dokolě*) - 112, *Potlje* (< *potvlě* = *potolě*) — 79.

Iako se u Lukovdolu govori *morje*, Goran piše *mora* (23, 106), *moru* (106); međutim, imamo i primjere *zorje* (111), *orje* (63). Taj prijelaz praslavenskoga palatalnog *r'* u međuvokalnom položaju u *rj* povezuje kajkavsko narječje hrvatskosrpskog jezika-dijasistema i slovenski jezik. — Ista ta veza javlja se i kad se obezvučuju krajnji zvučni suglasnici. U *Ognjima* i *rožama* čitamo i primjere obezvučavanja i (mnogo češće) zvučnosti u pismu: *ropca* (114), *Gopca* (114), *betek* (111) - *grob* (80), *čez* (52), *vinògrad* (53).

U Gorana *v* prelazi u *f* ispred bezvučnog suglasnika: *fkralo* (21). Isti se glas gubi i u glagolu »uzeti« — *zeli* (21), *zèla* (51), ali ostaje u primjerima *vmrla* (22), *vzdih* (81), *vmrl* (93) i sl. Početno se *v* u skupini *vs* — također gubi: *Sè* (21), *sakojàke* (80), *sako* (80), *sega* (98), *si* (24), *saki* (105). Naprotiv, u ranoga Gorana imamo *vsaki* (90), pa i *Sve* (85), *Svega* (85). Do gubljenja *v* dolazi u pjesnikovoj drugoj fazi i u skupinama *svr-*, *tvr-*, *vl-*: *sršetka* (81); *trdo* (15), *trde* (26); *lasé* (33, 87).

Stara skupina *čr* ostaje neizmijenjena: *črna* (27), *črno* (114), *črv* (46), a također i sekundarni skup *jd²¹*: *dojde* (37), *projde* (80), *zajde* (63), *projdó* (61).

Iz primjera kao *oblâki* (61), *siromaki²²* (61), *koraki* (89), *rogi* (97), *vzdih* (113) i sličnih vidimo da ne dolazi do sibilizacije. Skup *pt* je pojednostavljen (*tice* - 54, 63); u skupu *-dn-* nerijetko se gubi *d*, ali i ostaje: *jen* (61), *jenó* (65).

²¹ Niti jednog primjera sa skupom *jt* u *Ognjima* i *rožama* nisam pronašao. Inače se u Lukovdolu upotrebljavaju ove složenice od glagola »ići«: *pejt*, *najt*, *projt* itd.

²² U primjeru *siromaki* nije *h* prešlo u *k* već se radi o analogiji prema sufiksu *-ak* kao u *junak*.

I u Gorana javljaju se specifične kajkavske promjene: skup *tl-* prelazi u *kl-*, a skup *tm-* u *km-*: *tlaka* > *kláka* (98), *tmica* > *kmica* (114).

Konsonant *h* otpada na početku nekih primjera: *tel* (65), *teli* (67), *lače* (63). U ranoj pjesmi »Popevka drobnoj dečici z grada«, koju je Kovačić objavio 1930, nalazimo i primjer *htelo* (85). Naizmjenično u nekim slučajevima pjesnik u knjizi *Ognji i rože h* na početku riječi piše ili ga ispušta (*Hrvâtsko* - 111: *Rvâtsko* - 99).

U više puta potvrđenom primjeru *Kuliko* (93) dolazi do promjene *o* u *u*.

Iza palatala ispada *j* u pridjevu *Boža* (34, »božja«).

U *Ognjima i rožama* nalazimo i ovakvu neujednačenost: nasuprotno primjerima *čvrčido* (43), *čvrč'k* (112), *čvrčka* (112) *imamo primjer čvrč'k* (25).

***

Goran Kovačić u vezi s knjigom *Ognji i rože* na jednom mjestu²³ napominje: »Akcente sam u glavnim intonacijama pobilježio, koliko odstupaju od književnog jezika i od drugih kajkavskih govora«. Zabilježeni akcenti vrlo su važni, jer znamo puno o tome kako je pjesnik svoje kajkavske pjesme čitao odnosno kako ih treba čitati. Napis tiskan poslije pjesama pod naslovom »O jeziku, kraju i ljudima« završava ovim riječima: »Ukratko, jezik tih ljudi, veselnikâ i puntarâ, jezik je bune i muzike.«²⁴ Izrazito muzikalan, Goran je tu svoju vrlinu pokazao i u kajkavskim pjesmama, što se ogleda u ritmu i što je izrazit kvalitet analizirane zbirke.

Na temelju akcentuiranih riječi vidljivo je da pjesnik bilježi četiri akcenta (´, ˘, ˙, ˚), koji se prema istraživanjima Vide Barac-Grum i Božidara Finke, izgovaraju i u lukovdolskom govoru.²⁵

Vida Barac-Grum piše da u lukovdolskom govoru ´ može stajati na svim slogovima u riječi, osim na posljednjemu, a u Gorana taj akcent nalazimo najčešće upravo na tom mjestu: *smehljá* (37),

²³ *Ognji i rože*, str. 117. Navodim i jedno objašnjenje Dragutina Tadijanovića: »Međutim, Goran nije svaki put u rukopisu označio istu riječ njenim akcentom, pa sam radi jedinstvenosti proveo bilježenje akcenata pojedinih riječi, prema njegovim uputama« (str. 131).

²⁴ *Ibid.*, str. 124.

²⁵ Vida Barac-Grum (*Ibid.*, str. 26) piše: »Kratkouzlazni akcentat izgovara se kraće od štokavskog kratkouzlaznog akcenta pa se najčešće jedva razlikuje od kratkosilaznog akcenta. Ekspiratorna snaga mu je nešto slabija od kratkosilaznog akcenta pa se dio jačine djelomično prenosi i na idući slog: nõga, jèzik, òkǎnce, kábal, mùha, bùha, brítuh, èbras, šarènica. Međutim u saobraćajnom jeziku ` akcent izgovara se često sasvim jednako kao i ´, pa se ovdje spomenute riječi mogu čuti i u ovoj varijanti: nõga, jèzik, òkǎnce, kábal, bùha, brítuh.«

skačô (35), *diši* (45), *drvé* (93), *najlêpšem* (62), *zêla* (51). Dakle, u *Ognjima i rožama* ne odstupa se samo od književnog jezika i drugih kajkavskih idioma već, čini se, i od lukovdolskoga govora, jer je Goranu bilo osobito do specifičnog ritma lirske pjesme, koji je postizao i akcentuiranjem.

Pjesnik upotrebljava $\hat{}$ u mnogo primjera: *dečinstvo* (21), *metrôv* (15), *glâv* (93), *jâvljajo* (15) itd. Taj se naglasak u Goranovim pjesmama nalazi na svim slogovima u riječi, a to je i lukovdolska značajka.

Kratki akcenti mogu stajati na svim slogovima u riječi, ali dok Goran $\hat{}$ upotrebljava vrlo često (*obračal* - 80, *Njegôve* - 80, *vesêlo* - 80), $\grave{}$ bilježi samo u riječi *mîsec* (62, 79, 98). Kao primjer navodim da riječi *kopîto* (73), *kušêval* (51) Goran piše s $\grave{}$, a te se riječi — prema Vidi Barac-Grum - u Lukovdolu izgovaraju *kopîto*, *kušêvat*. Razlog će biti u podjednaku izgovoru tih naglasaka.

U nekoliko leksema (*kôkôt* - 105, *vâvêk* - 36, *nigdâr* - 105, *nâjempôt* - 55) Goran ili redovito ili naizmjenice piše dva akcenta; na prvom slogu $\hat{}$ a na drugom $\grave{}$. Očito se radi o pojavi dvostrukog naglasaka, koja je nedaleko od Lukovdola (Zaumol, Plemenitaši, Blaževci) relativno česta.²⁶

Ne bilježeći dužinâ Goran vjerno prenosi lukovdolsko stanje.

***

Iz materijala koji pruža zbirka *Ognji i rože* ne može se utvrditi stanje svih morfoloških osobina, a bit će obrađeni zanimljiviji primjeri.

U singularu imenica muškog i srednjeg roda nema u nastavčnim morfemima odstupanja od hrvatskoga književnog jezika, jedino je vokativ izjednačen s nominativom:

Moj dragi, gôsti moj *vinôgrad*,

Ti mučiš, zelêni moj *ajdûk* (53).

N. pl. imenica m. r. ima nastavak -i, a srednjega -a. Jednosložne i dvosložne imenice m. r. redovito imaju kratku množinu: *glasi* (22), *besi* (113), *rogi* (97), *jadi* (113).

G. pl. m. r. ima nastavak -ov (*bregôv* - 54, *rogôv* - 95, *lancôv* - 95), a srednjega -Ø (*dřv* - 46, *sêl* - 93, *lêt* - 93).

Nastavak -am imaju imenice s. r. u dativu pl. (*Krîlam* - 66). U L. pl. m. i s. r. nastavak je -e, što je zapravo stari nastavak -eh kome se krajnje *h* izgubilo (*Po prîsojê* - 15, *Po potê* - 54; *Na plečê* - 26, *po brdê* - 99).

²⁶ Vida Barac — Božidar Finka, »Ispitivanje govora u Gorskom kotaru«, *Ljetopis JAZU*, knj. 70, str. 388.

Umjesto uobičajenog instrumentalnog nastavka *-i* (i to za imenice s. r.) imamo i nastavak *-e* (z *drvé* - 93).

Imenice ž. r. na *-a* u D. i L. sg. imaju nastavak *-e*: *Jôžice* (95), *k žene* (97); *na vodé* (33), *Pri hiše* (23), a u A. i J. *-o*: *Kolâjno* (21), *ženo* (22), *brado* (22); *Za trugó* (23), *Z jenó nogó* (65), *S palicó* (65).

Takve imenice u G. pl. imaju nastavak *-Ŧ*: *sôz* (22), *pên* (37), *jâm* (46), *bôb* (53), *kolâjn* (21).

D., L. i I. pl. zadržali su razlikovanje nastavaka. Dativ *ima nastavak -am*: *ticam* (43), lokativ *-a*, što je ostatak starog nastavka *-ah*: *V roka* (66), *V šûma* (99), a instrumental *-ami*: *pod nogâmi* (87), *med zvezdâmi* (87).

Imenica s. r. *oko* (113) nema dualnih nastavaka nego se sklanja: N. *oči* (96), G. *ôk* (93), A. *oči* (21), L. *v očé* (96), I. *z očl* (93) ali i *pred očé* (97).

Imenica *Oča* (21) mijenja se po *a*- deklinaciji (G. sg. *oče* - 21, A. sg. *očo* - 99).

Vjerojatno radi rime ili pod štokavskim utjecajem imenica m. r. *zvon* (65) u množini se pojavljuje u srednjem rodu (*zvona* - 23, N. pl.).

Imenica »postelja«, koja je u Lukovdolu ženskog roda i glasi *pôstelj*, u istom padežu (A. sg.) deklinira se po *a*- i po *i*- deklinaciji: *postêljo* (15), *na postelj* (79).

U *Ognjima i rožama* uočavamo pridjeve u nominativu i u neodređenom i određenom obliku:

Vmrl je star oča (22)

Stari Kal'c je delal drva i vmrl (93).

Prvi primjer potvrđuje uporabu **neodređenog** umjesto određenog pridjeva.

Svi pridjevi m. i s. r. u G. sg. i oni koji se odnose na živo u A. sg. redovito imaju nastavak *-ega* (*teškêga* - 96, *zagorskêga* - 113, *lažljivêga* - 96, *mrtvêga* - 99, *lepêga* - 22), jer se javlja analogija na palatalne osnove. Također u dativu, lokativu i instrumentalu i iza palatala i iza nepalatala dolaze palatalni nastavci *-emu* (za D. i L.) i *-em* (za I.): *jesenskêmu* - 25, *tujêmu* - 25, *veselém* - 73).

U G. i A. pl. m. i s. r. nastavak je *-e* (*Visokê* - 15, *tihe* - 44, *glibôke* - 54), a refleksive starog stanja odnosno staro stanje uočavamo u lokativu (*-e*), i instrumentalu (*-emi*): *strme* - 54, *mrtvêmi* - 98.

Pridjevi ž. roda imaju nastavak *-e* u G. sg. (*vinské* - 61), D. sg. (*Ljudské* - 35), L. sg. (*odŦte* - 114), N. pl. (*Gospôcke* - 113), G. pl. (*novè* - 21), A. pl. (*domâče* - 112 i L. pl. (*srebrné* - 33).

Pridjevi u komparativu i superlativu izrazito su rijetki u *Ognjima i rožama*:

Za žejo bolje so nek paprikâš (80)

I *najlépšem* od sè konjov (62).

Upitno-odnosna zamjenica za neživo u Goranovoj zbirci glasi *Ke* (97) kao što se govori i u Goranovu kekavskom Lukovdolu, dok u knjizi *Prvi koraci* nalazimo upotrebu zamjenice *Kaj* (87). Za živo upotrebljava se *Ki* (25), *Kâ* (105). Zamjenički prilog »zašto« u *Ognjima i rožama* je *zake* (96), a u prvim dijalektalnim pjesmama *Zakaj* (83).

Dativ lične zamjenice *ja* (25) ima enklitički oblik *mi* (87); i enklitički oblik javlja se također u akuzativu lične zamjenice *on* (111): *njega* (95), *ga* (99). Akuzativ od *ona* (21) glasi *jo* (95), a od »oni« *ji* (61).

Posvojna zamjenica »njezin« dolazi u N. u obliku *Njeji* (24). Spominjem i pokaznu zamjenicu m. r. *Ta* (105). Upitna (odnosna) zamjenica »tko« javlja se u obliku *gdo* (24). Neodređena zamjenica »netko« ne dolazi samo u obliku *negdo* (80), nego i u obliku *nego* (45), »nitko« glasi *nigdo* (105) i *nišče* (80), »ništa« se javlja kao *niš* (97), a prilog »nikad« Goran piše *Nigdâr* (22), i *nigdâr* (105). Zanimljivo je da prilog »kada« dolazi u *Ognjima i rožama* samo kao *Kada* (24, 25), a u ranim pjesmama imamo *Gda* (87). Prilog »gdje« u Lukovdolu glasi *kadî*, a Goran piše *kâde* (46, 61).

Gubljenje -i u infinitivu praktički je redovito: *brat* (53), *imat* (65), *prodat* (95), *Nagânjat* (73), *prignit* (73), *ostâvit* (111), *čut* (46), *reč* (97). Zadržalo se zbog potrebe sroka u primjeru *brati* (23):

Jokâla dugo, jokâla *mati*:

Sega pri hiše nam ima,

I šume, i njive, i grođe za *brati*,

A sinka našega nîma. (23)

U ranim pjesmama infinitivne oblike s krajnjim -i često čitamo: *zleteti* (85), *najti* (86).

Glagoli II. vrste imaju infiks -ni-, a ne -nu-: *šiknit* (74), *Dignil* (43), *puhnil* (43).

Treće lice pl. u prezentu ima, uz kraće oblike, još i nastavke -do i -jo: *skačô* (35), *Smejô* (35); *pozabîdo* (24), *vrtîdo* (87); *jâvljajo* (15), *lovîjo* (35).

Niječna prezentska sintagma glagola »imati« glasi *nîmam* (105), *nîma* (23) itd.

Futur se u Gorana tvori samo pomoću tzv. svršenog prezenta pomoćnog glagola »biti« (*bo vesèla* - 56, *boš poiskal* - 56).

Oblici perfekta i kondicionala u Gorana imaju i lukovdolske i tipično kajkavske osobine, a navest ću nekoliko stihova kao primjer imperativa:

I ovo sozo odnesi

Na njeji grob

— Na kèmu sveče ní —

Naj se na njemu
Svetli! (25)

***

Među karakteristikama sintakse druge faze Goranove dijalektalne poezije jest konstrukcija s 3. licem plurala umjesto s 3. licem singulara:

Oča naš so slavno pali. (21)

Prijedlozi »s« i »iz« često se u kajkavskom narječju stapaju u z, a u Goranovoj knjizi *Ognji i rože* nalazimo i konstrukciju iz + *genitiv* i konstrukciju s + *genitiv*:²⁷

iz grla sega (15)

iz prodanèga vola (96)

iz tela niš nè bo (112)

Cinkuš je s turna našèga zvonil (22).

Evo i nekoliko primjera konstrukcije s + *instrumental*:

Skupa z mojem srcém (24)

Bom s tóbom glèdal (51)

I pride jen po jen i š njimi joče (61).

U *Ognjima i rožama* instrumental sredstva autor ne izriče bez prijedloga:

I meril ga z metróm i z oči (93).

Kajkavska osobina - upotreba objekta u genitivu mjesto u akuzativu - u Gorana je rijetka:

Doživel bi špota (27).

Primjeri naglašanih enklitika koje stoje na prvom mjestu u rečenici su:

So li pale iz oblâkov? (36)

S'm kušèval tebe ali njo? (53).

Nije čest ni primjer kratkoga dativa zamjenice »sebe«:

A Drago Matle si volu nogo strl (93)

Seljâk si vino bo v trèu pritrúdil (112).

***

U Goranovoj knjizi *Ognji i rože* deminutivi su nešto rjeđi nego u većine ostalih kajkavskih dijalektalnih pjesnika. I u prvoj fazi Goranove kajkavske poezije deminutivi su znatno češći nego u drugoj fazi, što možemo ilustrirati i samim naslovom jedne njegove

²⁷ V. o toj konstrukciji u radu Vladimira Anića »Prostorna značenja padeža u jeziku Mihovila Pavlinovića«, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, Zadar, 1975, sv. 13, str. 30. — Iz primjera koje navodim vidi se da Goran mjestimice registrira asimilaciju.

pjesme iz doba u kojem je ulazio u književnost (»Na grobek sestrici mojoj«). Navodim nekoliko primjera deminutiva iz druge faze: *dekllice* (34), *Kočijica* (37), *metulj'k* (45), *škrljâčki* (113).

***

Leksik analizirane zbirke karakterizira starina ali i raznolikost utjecaja, a isto se može reći i za lukovdolski govor.²⁸

Tako su, vjerojatno pod čakavskim utjecajem, nastali oblici *vâvêk* (80), *mîsec* (79), *kâde* (61) i drugi.

I štokavske, odnosno standardnojezične osobine nesumnjivo su djelovale na Goranovu dijalektalnu liriku. Na primjer, ni u prvoj niti u drugoj fazi Goran ne rabi prilog *nazaj* već samo *nazad* (I. faza - 92, II. faza - 22, 97).

U lukovdolskom govoru utjecaj slovenskog jezika lako se za- paža; na primjer, u *Ognjima i rožama*, pored domaćeg lukovdolskog primjera *melje* (26), Goran u značenju »brašno« ima i *mûke* (G. sg. - 95). Isti je poticaj i u riječima *dekllica* (45), *dekllice* (34),²⁹ zatim *Odločen* (24) itd.

Nisu zanemarivi niti utjecaji ostalih kajkavskih govora na lu- kovdolski idiom, pa i na pjesnika Gorana. Razumije se, i strani utjecaji, osobito njemački, postoje u Lukovdolu i u Gorana (npr. *reštu* - 65, *farbe* - 36).

Svakako, vrlo značajno bilo je umjetnikovo poznavanje naše dijalektalne poezije, donekle i na leksičkom planu. Na primjer, u pjesmi »Valcer« čitamo stih

²⁸ Sâm Goran u napisu »Ključ« ustvrđuje: »Kako se mjesto Lukovdol (općina Severin na Kupi) nalazi na granicama bosiljevačkoga kajkavskog di- jalekta s ikavskim osobinama i vrbovske čakavštine, osjeća se to katkad i u leksikonu i u akcentuaciji. Osjeća se ponekad i susjedstvo Bele Krajine.« (Ognji i rože, 117.) — Literatura o jezicima u kontaktu i lingvističkom posuđi- vanju veoma je bogata. Spominjem 4. broj *Suvremene lingvistike* (Zagreb, 1967, uredio Rudolf Filipović) i raspravu Vesne Zečević »Ogled kajkav- sko-štokavskog dijalekatskog kontakta« (*Rad JAZU* 368, Zagreb, 1975, str. 173—250). Treba pogledati i *Rasprave Instituta za jezik*, III, Zagreb, 1977: Vida Barac-Grum i Vesna Zečević, »Problematika dijalekatskog miješanja«, str. 33—36; Antun Šojat, »Interferencija dijalekatnih govornih sustava u SR Hrvatskoj«, str. 143—152. U tim radovima obrađuje se i primjenjuje teorija, a navodi se i znatan dio ostale literature, strane i domaće. — Mnogo novoga o vezama hrvatskosrpskoga jezika-dijasistema sa drugim jezicima u sinkronoj i dijakronoj perspektivi doznajemo iz zbornika *Naučni sastanak slavista u Vu- kove dane*, 6/1, Beograd 1977.

²⁹ Ta je riječ bila pogodna za postizanje umjetničkih efekata:

Ko drobne vesèle dekllice
Širijo im se svilène kijkljice (34)
Ah, dekllica fijolica
Ke lepo diši! (45)

Prsteni so zlati tvoji prami (87),

a u Matoševu »Hrastovačkom nokturnu«:

Strelili su mene Smiljke zlati

Prami. . .

Upozorio bih još na vrlo stare oblike *glibok* (46), *glibòke* (54), *glibìn* (74), *Glibòko* (97) te na činjenicu da pjesnik upotrebljava nemali broj riječi koje u Lukovdolu nisu bile uobičajene prije četrdesetak godina ili su se izgovarale drugačije no što ih Goran piše. Tako se još i danas u Lukovdolu govori *granak* (»gorak«), a umjetnik piše *grenka* (54). Također pjesnik ima primjere *Kočijica* (37), *Kočijin* (37), *kočije* (51), a u njegovu rodnom mjestu prije drugog svjetskog rata puno je bio običniji leksem *kripa*. Prikladan primjer za ilustraciju razlike između lukovdolskoga govora i Goranovih pjesama jest ovaj: jedna je pjesma 1937. u *Hrvatskoj reviji naslovljena* »Kiša, sonce i stari mlinar«; ta pjesma u zbirka *Ognji i rože* nosi naslov »D'žd, sonce i stari mlinar«, dok se u značenju »kiša« još u Goranovo doba u Lukovdolu govorilo *gòdina*.³⁰

***

U ovome radu o jeziku zbirke *Ognji i rože*, u kojoj nalazimo i pjesničkih remek-djela, nismo analizirali Goranov umjetnički izraz. Ipak na kraju upozoravam i na sugestivnost stroka u toj knjizi izvanredne ritmičke i zvukovne organizacije. U pjesmi »Sonce i seljak« izmjenjuju se naizmjenice muški i ženski, konsonantski i vokalni srokovi. Poseban efekat u tome glasovnom podudaranju ima unutarnja rima u strofi:

Rože rastó *kròg* mu *nòg*
I letíjo tice,
Gospon ljiljan, petljár glog
Dišído mu v lice. (63)

Pjesma bi sigurno izgubila na vrijednosti da je umjesto *kròg* Goran iskoristio frekventnije *Okòlo* (15).

Također se u značenju »kao« upotrebljava i *Ko* (15) i *kudi* (15). Međutim, *kudi* se rabi uglavnom samo uz *ko*:

Ko pogrèbi i *kudi* svati! (15)
Slatke *ko* kuš'c i *kudi* čehùlja,
Žuhke *ko* soza, *kudi* zemlja črne (112)
Duh mu rezede. Fin je *kudi* pena.
Zvoní *ko* žice starèga clavecina. (113)

³⁰ Pjesma »D'žd, sonce i stari mlinar« sadrži leksem *d'žd* (33) samo u naslovu; u istoj pjesmi javlja se pridjev *Kišni* (34).

Ivan Goran Kovačić je napisao »da je u modernom stihu važan čak određeni vokal, koji se često nalazi na pravome mjestu samo u jednoj stanovitoj riječi.«³¹ To shvaćanje nije iznijeto u razmatranjima dijalektalne poezije, ali je u *Ognjima i rožama* došlo do izražaja. Možemo, dakle, zaključiti da Goran Kovačić ne slijedi u potpunosti teoretske principe iznesene u eseju »Pjesme međimurskoj zemlji Nikole Pavića«, već želi postići što vredniji umjetnički izraz, jamačno ne vodeći u prevelikoj mjeri računa da bude u potpunosti vjeran kekavštini rodnoga Lukovdola. Prema tomu, ipak Goranova dijalektalna poezija, ni iz prve ni iz druge faze, ne predstavlja vjerodostojan dijalektološki materijal.

*Josip Lisac: THE LANGUAGE OF GORAN'S KAJKAVIAN COLLECTION
OGNJI I ROŽE*

S u m m a r y

In his works Ivan Goran Kovačić (1913—1943) used three Croatian idioms, i. e. the standard language and dialect expressions belonging to two phases. Born at Lukovdol, Gorski kotar, »a whirling spot of all dialects«, Goran absorbed the richness of the language of his native soil. Since he had an ear for language nuances, showed interest in linguistic problems and poetic composition, his kajkavian poems in the collection *Ognji i rože* have the final »polishing« touches. There have been no detailed analyses of Goran's language so far. Analyzing the basic features of sound, stress, morphology, word-formation, syntax and vocabulary the author points out the linguistic characteristics of the collection *Ognji i rože*. Its language has been compared with Goran's early kajkavian lyrical poetry and attention paid to the differences between the Lukovdol speech and the language of the book analysed.

In some of his essays the legendary author of *Jama* expressed the opinion which he strived to realize in his dialect poetry of the second phase, i. e. in *Ognji i rože*. The idea was that poetry should be written in the dialect as true to its origin as possible. In his endeavours to achieve the best possible poetic expression, however, Goran Kovačić does not fully obey his own poetic principles and therefore is not too eager to be fully devoted to his Lukovdol idiom.

³¹ *Izabrana djela*, *ibid*, str. 335—336.

